

здатні навчатися ефективніше, підвищувати свою соціальну компетентність, вдосконалювати комунікативні навички, а також відчувати себе частиною спільноти. Урахування та реалізація нормативно-правового, науково-методичного забезпечення змісту навчально-виховного процесу, використання сучасних підходів до навчання дітей з особливими освітніми потребами, що включають цілеспрямовану діяльність педагогів та батьків учнів, співпрацю з командою фахівців, забезпечують ефективність навчання дітей і створюють підґрунтя для успішного навчально-корекційного результату та підготовки дітей до самостійного життя.

**Грищенко С. В.,
Єфремова О. П., Грищенко О. П.**

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

В сучасній Україні проблемі захисту дітей та молоді з особливими потребами приділяється все більше уваги. Позитивну роль у цьому відіграє вивчення механізмів поліпшення життя таких дітей та створення умов для їхньої інтеграції в суспільство. Сьогодні одним з актуальних напрямів соціальної роботи є соціальна реабілітація дітей та молоді з особливими потребами.

Соціальна реабілітація дітей та молоді з особливими потребами – це комплекс заходів, спрямованих на відтворення порушених чи втрачених дитиною суспільних зв'язків і відносин. Метою соціальної реабілітації є відновлення соціального статусу дітей та молоді з особливими потребами, забезпечення соціальної адаптації у суспільстві, досягнення певної соціальної незалежності (Березовська Л., 2008).

Мета роботи – проаналізувати проблеми соціальної реабілітації дітей та молоді з особливими потребами.

Соціальна реабілітація є комплексним явищем. Існують такі її види: психологічна, соціально-педагогічна, соціально-економічна, професійна, побутова, медична.

Сутність соціально-педагогічної реабілітації полягає у створенні таких умов для саморозвитку дітей та молоді з особливими потребами, в результаті яких виробляється активна життєва позиція особистості (Капська А., 2003).

Маємо визначити основну групу проблем соціальної реабілітації дітей та молоді з особливими потребами (Мельман В., Мартиняк К., 1999): *проблеми дитини*: підтримка фізичного здоров'я, формування особистості, забезпечення емоційної підтримки, навчання, задоволення соціальних потреб; *проблеми сім'ї*: забезпечення фінансової підтримки, житлові умови, навички догляду та навчання дитини, вирішення емоційних проблем, подолання соціальної ізоляції; *проблеми професіоналів*: медики (профілактика та підтримка здоров'я), педагоги та психологи (розробка та впровадження спеціальних методів освіти та виховання дітей і батьків), соціальні працівники (забезпечення допомоги, інформування про ресурси, сімейна та групова робота, захист інтересів дітей та молоді з особливими потребами сім'ї, інтеграція зусиль професіоналів), інженери та виробники (розробка та виготовлення спеціальних засобів для підтримки ефективної життєдіяльності та навчання дітей, створення спеціальних робочих місць), юристи, представники законодавчої та виконавчої влади (створення та впровадження відповідної системи захисту прав і обов'язків дітей та молоді з особливими потребами та їхніх сімей); *проблема суспільства* – зміна ставлення до дітей та молоді з особливими потребами та їх сімей; *проблеми фізичного середовища*: зменшення впливів, що зашкоджують здоров'ю та життєдіяльності людини, створення дружнього для дітей та молоді з особливими потребами простору.

Соціально-педагогічна реабілітація дітей, які мають вади психофізичного розвитку, у повній мірі можлива лише за умови розв'язання багатьох проблем.

Маємо констатувати, що у Постанові КМУ від 19 лютого 2020 р. № 132 внесені зміни в «Положення про індивідуальну програму реабілітації особи з інвалідністю» та його внесено на розгляд Кабінету Міністрів України (Постанова КМУ від 19 лютого 2020 р. № 132, 2020).

Актуальною проблемою вітчизняні вчені вважають ранню

соціальну реабілітацію дітей з особливими потребами. Рання соціальна реабілітація дітей з особливими потребами – це система реабілітаційних і корекційно-відновних заходів, які застосовуються для дітей з особливими потребами раннього віку з метою зменшення або подолання фізичних та інтелектуальних вад, набуття знань, умінь і навичок, які б дали змогу дитині інтегруватись у дитячі колективи і не перебувати в інтернатних установах або навчатися вдома. Головною метою ранньої реабілітації дітей з особливими потребами є надання можливості: «дітям подолати труднощі розвитку, засвоїти побутові та соціальні навички, розвинути свої здібності, повністю чи частково інтегруватись у соціальне життя суспільства; батькам усвідомити суть проблем своїх дітей, оволодіти методикою виконання індивідуальних реабілітаційних програм, перетворитись на активного учасника реабілітаційного процесу і на цій основі досягти прогресу у подоланні вад дитиною, в її інтеграції в дитячий колектив та суспільство» (Мельман В., Мартиняк К., 1999). Зазначимо, що діти та молодь з особливими потребами також мають необхідність успішно реалізувати свої загальнолюдські права, стати корисними громадянами своєї держави, освіченість і соціальний статус яких задовольнятиме потребам суспільства.

Корекційну роботу щодо дітей та молоді з особливими потребами найчастіше виконують самі батьки, проте багато з них не володіють спеціальними знаннями з дефектології та медико-соціальної реабілітації.

Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю» (2006) визначає основні засади створення правових, соціально-економічних, організаційних умов для усунення або компенсації наслідків, спричинених стійким порушенням здоров'я, функціонування системи підтримання особами з інвалідністю фізичного, психічного, соціального благополуччя, сприяння їм у досягненні соціальної та матеріальної незалежності (Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні: Закон України, 2006). Редакція Закону України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю» (2006) від 30.06.2021 визначає «соціальну реабілітацію – як систему заходів, спрямованих на створення і забезпечення умов для повернення особи до активної участі у житті, відновлення її

соціального статусу та здатності до самостійної суспільної і родинно-побутової діяльності шляхом соціально-середовищної орієнтації та соціально-побутової адаптації, задоволення потреби у забезпеченні допоміжними засобами реабілітації». А також, що індивідуальна програма реабілітації – це «комплекс оптимальних видів, форм, обсягів, термінів реабілітаційних заходів з визначенням порядку і місця їх проведення, спрямованих на відновлення та компенсацію порушених або втрачених функцій організму і здібностей конкретної особи до виконання видів діяльності, визначених у рекомендаціях медико-соціальної експертної комісії».

Підсумовуючи, маємо констатувати, що основними проблемами реабілітації дітей та молоді з особливими потребами є: створення умов для усунення обмежень життєдіяльності дітей та молоді з особливими потребами, відновлення і компенсації їх порушених або втрачених здатностей до побутової, професійної, суспільної діяльності; визначення основних завдань системи реабілітації дітей та молоді з особливими потребами, видів і форм реабілітаційних заходів; розмежування повноважень між центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування; регламентування матеріально-технічного, кадрового, фінансового, наукового забезпечення системи реабілітації дітей та молоді з особливими потребами; структурно-організаційне забезпечення державної соціальної політики по відношенню до дітей та молоді з особливими потребами; сприяння залученню громадських організацій та батьків дітей та молоді з особливими потребами до реалізації державної політики у цій сфері.